

ZAKAJ SOCIALNO STARŠEVSTVO ZA SOCIALNO DELO

Leta 2006 je mestna občina Ljubljana financirala raziskovalni projekt – prvi te vrste – z naslovom »Socialno starševstvo kot ključni vidik sodobnih družinskih politik« (šifra 631–2/06–6), ki smo ga izvajali na fakulteti za socialno delo do leta 2008. Idejni vodja in nosilka raziskave je bila Darja Zaviršek, v raziskavi pa so sodelovale Vesna Leskošek, Mojca Urek, Špela Urh, Ana M. Sobočan, Tanja Mastnak, Barbara Goričan, Maja Klun in Irena Rezar. Ključna raziskovalna spoznanja objavljamo v pričujoči številki.

Kaj pomeni socialno starševstvo v socialnem delu danes? Nedolgo tega je imelo slovensko socialnodelo za jedrno področje svojega delovanja »delo z družino«. V ta opis so se uvrstili poročeni in neporočeni pari z biološkimi otroki, »samske matere«, rejniške družine in ljudje, ki so posvojili otroka. Področno ministrstvo in centri za socialno delo so se ukvarjali zlasti s »postopki« in »ukrepi« za »ureditev«, »dodelitev«, »odvzem«, »nastanitev« in »namestitve« in z odločbami, ki so zakonodajno urejale vse te postopke in ukrepe. Ob osredotočenosti na postopkovnost in papirnato urejenost je pozornosti in strokovnim prilagoditvam ušlo nezadržno in hitro paradigmatsko spreminjanje potreb ljudi, žensk, moških in otrok – spreminjanje razumevanja ljubezni, skupnega življenja, življenjskih stilov, spreminjanje teles, njegovih reproduktivnih moči, možnosti, ki jih odpirajo reproduktivne tehnologije in spreminjanje vrednot in pogledov na smisel spolnosti. Razpadlo je tisto, o čemer so verjeli, da je naravno in kot naravno tudi univerzalno. Pa nikoli ni bilo,

kar v zgodovinskem študiju primera pokaže Jana R. Rošker. Kljub temu je znana dogma, da lahko le ljubezen in (ali) spolnost moškega in ženske proizvajata otroke in da so »pravi«, »zaželeni« otroci zlasti nasledniki gensko sorodstvene linije, vplivala na zakonodajo in socialno delo. Njen vpliv je še danes prevladujoč. Dogma zato, ker se je ustoličila kot edina priznana oblika nastanka in bivanja družine in skozi stoletja zbrisala dokaze o tem, da so povsod po svetu od samih začetkov človeštva ljudje živeli v najrazličnejših odnosnih zvezah in da je t. i. »naravno starševstvo«, kot pokaže Dorijan Keržan, le ena od oblik starševstva. Dogma izhaja iz tisočletne neenakosti med spoloma, o njej pa pričajo ljudske pripovedke in moderne pravljice, ki jih še danes beremo otrokom in katerih ideološkost je analizirala Lilijana Burcar. Ljubezen in spolnost moškega in ženske, kot je pokazala Špela Urh, nikakor nujno ne proizvajata otrok. In narobe, ljubezen dveh moških, dveh žensk in žensk samih, kot pokaže Ana M. Sobočan, je tudi v Sloveniji začela proizvajati otroke. Sorodstvene linije vse pogosteje razpadajo zaradi ločitev, kot analizira Barbara Goričan, in se na novo sestavljajo. Ljudje postajajo starši in ponovno postanejo starši za majhne otroke, ko eni že odrastejo. Irena Rezar pokaže, da je ljudem, ki si želijo življenja z otroki, malo mar, ali je otrok biološko »njihov«, saj postane enako »njihov«, če pride iz kakšnega vzhodnoevropskega zatočišča za otroke, ker so se biološki starši od njih fizično ločili. Tudi ljudem, ki čakajo na otroka v Sloveniji, pa čeprav jih bremenijo slaba poimenovanja (>rejenec«, na primer), je

vse manj pomembno, da otrok nima »njihovih genov«, kot pokaže Maja Klun. Starši so lahko torej biološki in socialni. Oboji bi morali imeti enake formalne, socialne in simbolne pravice, vendar ni tako. Lahko področno ministrstvo in socialno delo vplivata na ustvarjanje enakosti v okviru novih družinskih politik in novih praks pri delu z ljudmi? Lahko. Vendar morata naprej prepoznati neenakosti, da jih lahko presežeta.

Na tem mestu odpiramo prav ta vprašanja, ki so za mnoge nova, za nekatere pa del vsakdanjega življenja. Pozornost bo usmerjena na zakonodajo, delovanje centrov za socialno delo in osebne izkušnje, pripovedovanja in razmišljanja ljudi, ki jih vprašanje socialnega starševstva prav posebej zadeva.

Anonimna recenzentka je v oceni končnega poročila za MOL zapisala: »Prepričana sem, da je raziskovalni projekt 'Socialno starševstvo kot ključni vidik sodobnih družinskih politik' eden redkih družboslovnih raziskovalnih projektov,

ki 'bo delal zgodovino' na svojem področju. Kot rečeno, gre za prvo obsežnejšo in celovitejšo študijo socialnega starševstva v Sloveniji, ki vsebuje kritično-inovativne analitične momente, pomembne za mednarodni znanstveno raziskovalni prostor. Kljub temu, da je socialno starševstvo povsod, tudi pri nas, skokovito rastoč družbeni odnos, je presenetljivo, kako malo vemo o njem na ravni družbenih ved in socialne ter družinske politike. Videti je, da je socialno starševstvo izjemno tabuizirana tema, kar je raziskovalno nedostojno in socialno-politično nedopustno. Recenzirani raziskovalni projekt je prvi – in krepak – korak v smeri preseganja te tako rekoč 'nacionalne sramote', za kar velja čestitati avtoricam in naročnikom projekta.«

Hvala anonimni recenzentki, financerju, glavnemu uredniku te revije in avtoricam in avtorju člankov, da so prepoznali pomembnost tematike in spoznavni potencial, ki je nujen za spremembo.

Darja Zaviršek